

До спеціалізованої вченої ради
Д 41.086.01 Національного університету
«Одеська юридична академія»
(65009 м. Одеса вул. Фонтанська дорога, 23)

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію
Калашник Олени Анатоліївни «Правовий статус місцевих загальних
судів в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 -
судоустрій; прокуратура та адвокатура**

Актуальність теми дослідження. Конституція України проголошує Україну правовою державою, в якій права та свободи людини і громадянина визначають мету і зміст законів та інших нормативно-правових актів, зміст і спрямованість діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, а також забезпечуються захистом правосуддя. Виходячи із зазначеного положення держава повинна забезпечити функціонування такої системи судових органів, що відповідає суспільним очікуванням щодо незалежного та справедливого суду, а також європейським стандартам захисту прав людини. Водночас на сьогодні система правосуддя не виконує поставлені перед нею завдання на належному рівні, що безумовно вимагає активізації заходів з реформування органів судової системи. Суттєвим каталізатором цих процесів стало прийняття у лютому 2015 року Законом України «Про забезпечення права на справедливий суд», метою якого є підвищення національних стандартів судоустрою і судочинства та забезпечення права на справедливий суд.

Зазначене визначає необхідність дослідження правового статусу місцевих загальних судів, що як суди першої інстанції розглядають цивільні, кримінальні, адміністративні справи, а також справи про адміністративні правопорушення, у випадках та порядку, передбачених процесуальним законом. Науковий інтерес до вказаного питання обумовлений потребою визначення позитивних і негативних рис сучасного стану організації і

функціонування місцевих загальних судів, перспектив удосконалення їх правового статусу та шляхів підвищення ефективності здійснення ними правосуддя.

Питання правового статусу місцевих загальних судів вивчені недостатньо повно, чимало важливих аспектів їх діяльності залишилося поза увагою науковців. Разом із тим, беззаперечним є той факт, що від якості та ефективності здійснення правосуддя місцевими загальними судами залежить формування довіри суспільства до судової гілки влади в цілому, адже серед існуючих в Україні місцевих судів саме на них припадає основне навантаження по розгляду справ по суті. Удосконалення законодавства і практики його застосування щодо організації і діяльності місцевих загальних судів в Україні є важливою складовою забезпечення права на справедливий суд.

Актуальність теми дослідження пов'язана також із виконанням Плану дій щодо реалізації положень Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, схваленої Указом Президента України 20 травня 2015 року № 276/2015. Дисертацію підготовлено відповідно до плану наукових досліджень кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного університету «Одеська юридична академія» «Актуальні аспекти судової реформи в Україні», що є складовою частиною теми «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 011011000671).

Отже, тема дисертації є актуальною і такою, що пов'язана з основними науково-дослідними роботами, що виконуються Національним університетом «Одеська юридична академія», та затверджена вченою радою вищого навчального закладу.

Оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації, їх достовірності й новизни.

Обґрунтованість та достовірність сформульованих у дисертації висновків і практичних рекомендацій підтверджуються опрацюванням автором великої кількості наукових праць із судоустрою, з теорії держави і права, конституційного і адміністративного права, адміністративного процесуального, кримінального процесуального, цивільного процесуального права та інших галузей права, в яких розкриваються проблеми організації і діяльності місцевих загальних судів в їх складності і суперечливості, критичним аналізом існуючого наукового знання, а також використанням емпіричної бази (статистичних даних про стан здійснення судочинства та організаційного забезпечення судів за 2014 рік, результатів соціологічного опитування ста п'ятдесяти суддів місцевих судів м. Києва, Київської та Одеської областей із дискусійних питань правового статусу місцевих загальних судів і судової реформи).

Автором використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: діалектичний, історико-правовий, структурно-функціональний, порівняльно-правовий, спеціально-юридичний, метод системного аналізу, що сприяло всебічності, повноті та достовірності висновків і пропозицій, та свідчить про достатній рівень методологічної оснащеності дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація Калашник О.А. є першим монографічним дослідженням, у якому в комплексі висвітлюються питання правового статусу місцевих загальних судів в Україні. Результати наукового дослідження знайшли втілення у таких положеннях:

- уперше сформульовано авторське визначення правового статусу місцевого загального суду і запропоновано авторське бачення структури правового статусу місцевого загального суду як системи взаємопов'язаних елементів, які згруповано у три блоки;

- зроблено висновок про необґрунтованість віднесення до юрисдикції місцевих загальних судів розгляду клопотань про оспорювання, визнання і

примусове виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, клопотань про визнання і примусове виконання рішень іноземних судів, що виникають з господарських правовідносин, клопотань про обмеження у праві виїзду за кордон боржників за наказами господарських судів і запропоновано передати зазначені питання до юрисдикції місцевих господарських судів;

- обґрунтовано положення про те, що суди загальної юрисдикції не можуть утворюватися шляхом реорганізації (поділу, злиття) і запропоновано, щоб суди загальної юрисдикції утворювалися і припинялися (ліквідовувалися і реорганізовувалися) Верховною Радою України за ініціативою Президента України більшістю від свого конституційного складу після отримання висновку Верховного Суду України щодо обґрунтованості запропонованого утворення(припинення)суду;

- запропоновано авторське визначення колективу суддів місцевого загального суду як суб'єкта суддівського самоврядування: «об'єднання суддів місцевого загального суду, створене на підставі закону з метою вирішення питань внутрішньої діяльності суду для забезпечення самостійності судів і незалежності суддів», виділено його ознаки: 1) складається виключно із суддів місцевого загального суду; 2) формується в імперативному порядку на основі приписів закону; 3) наділяється державно-владними повноваженнями вирішення питань внутрішньої діяльності суду; 4) вживає заходів для забезпечення незалежності суддів і самостійності судів;

- з метою удосконалення законодавства у сфері судоустрою і судочинства запропоновано внести зміни і доповнення до Закону України «Про судоустрій і статус суддів»:

- статтю 146 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» доповнити частиною 2 такого змісту: «2. Кошти на утримання судів не пізніше 10 числа кожного місяця перераховуються органами Державного казначейства України на рахунки Конституційного суду України, Верховного Суду України, вищих спеціалізованих судів, Державної судової адміністрації

України та її територіальних управлінь - для фінансування органів, передбачених абзацом третім частини другої статті 145 цього Закону».

-частини 5 та 6 статті 152 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» викласти в такій редакції: частина 5 - « 5. Державні службовці апарату суду призначаються на посади та звільняються з посад керівником апарату в порядку, передбаченому законодавством про державну службу.

Інші працівники апарату суду приймаються на роботу та звільняються з роботи керівником апарату в порядку, передбаченому законодавством про працю».

Частина 6 — «6. Права, обов'язки і відповідальність державних службовців апарату суду визначаються Законом України «Про державну службу». Умови оплати праці, матеріально-побутового, медичного, санаторно-курортного і транспортного забезпечення працівників апарату суду визначаються на засадах, що встановлені для відповідної категорії працівників апаратів центральних та місцевих органів виконавчої влади».

- частину 5 статті 55 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» викласти у такій редакції: «5. Суддя зобов'язаний додержуватися присяги судді, зокрема:

1) своєчасно, справедливо та безсторонньо розглядати і вирішувати судові справи відповідно до закону з дотриманням засад і правил судочинства;

2) дотримуватися правил суддівської етики;

3) не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється законом, в тому числі таємницю нарадчої кімнати і закритого судового засідання;

4) виконувати вимоги та дотримуватися обмежень, установлених законодавством у сфері запобігання корупції, дотримуватися вимог щодо несумісності;

5) систематично розвивати професійні навички (уміння), підтримувати свою кваліфікацію на належному рівні, необхідному для виконання повноважень в суді, де він обіймає посаду;

б) звертатися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до органів суддівського самоврядування та правоохоронних органів упродовж п'яти днів після того, як йому стало відомо про таке втручання»;

- удосконалено періодизацію історії становлення і розвитку місцевих загальних судів в Україні (запропоновано чотири великі періоди, в межах яких виділено етапи), положення щодо необхідності збереження існуючої територіальної організації місцевих загальних судів, тезу щодо заміщення адміністративних посад у місцевому загальному суді шляхом призначення на посади голови суду і його заступника та звільнення з цих посад Радою суддів України, класифікацію прав і обов'язків суддів місцевих загальних судів з поділом за змістом на особисті, службові і соціальні.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження Калашник О.А. полягає в їхній прикладній спрямованості, всебічному науковому обґрунтуванні шляхів удосконалення законодавства та практики його застосування щодо організації і функціонування місцевих загальних судів в Україні.

Рівень новизни сформульованих у дисертації та її авторефераті висновків і практичних рекомендацій свідчить про одержання автором нових фундаментальних знань про особливості організації і діяльності місцевих загальних судів в їхнім взаємозв'язку й взаємозалежності, та прикладних знань, які можуть бути використані для практичних цілей удосконалення законодавства у сфері судоустрою і судочинства. Таким чином, результати проведеної оцінки обґрунтованості наукових положень дисертації, їх достовірності та новизни дають підстави для констатації факту, що проведеним Калашник О.А. дослідженням в сукупності вирішено важливу науково-практичну проблему.

Мета, завдання та в цілому вся дослідницька частина дисертації у своїй структурній та змістовній єдності та завершеності, присвячені проблемним питанням, які вирішуються теорією судоустрою і судочинства в галузі юридичних наук, охоплюються межами відповідної наукової спеціальності, визначеної переліком, що затверджений Міністерством освіти і науки України, а сформульовані автором положення, висновки та рекомендації знаходяться в межах паспорту наукової спеціальності: 12.00.10 - судоустрій: прокуратура та адвокатура.

Відповідно до пункту 12 Порядку та Вимог до опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 17.10.2012 № 1112 до опублікованих автором праць, які відображають основні наукові результати дисертації з відповідної галузі науки належать 6 статей, опублікованих у фахових виданнях України та інших держав (дві - у зарубіжних наукових виданнях). Апробація результатів дослідження проведена у 5 доповідях і повідомленнях на науково-практичних конференціях. Обсяг основного тексту дисертації відповідає положенням пункту 10 Порядку, в цілому оформлений відповідно до державних стандартів України ДСТУ 3008-95, ДСТУ 3582-97 тощо. Стель викладення матеріалу дисертації характеризується чіткістю, аргументованістю, логічністю та завершеністю міркувань і висновків, наявністю теоретичного та практичного термінологічного апарату тощо. Зміст автореферату та основних положень дисертації є ідентичним.

Отже, підготовлена О.А. Калашник до захисту дисертація містить висунуті здобувачем науково обґрунтовані теоретичні та прикладні результати, наукові положення й висновки, що характеризуються єдністю змісту та свідчать про особистий внесок здобувача в розвиток юридичної науки.

Разом із тим, загальна позитивна оцінка результатів дослідження не виключає необхідність висловити зауваження критичного характеру, що

стосуються окремих ключових проблем роботи, а також звернути увагу на висновки і твердження, що викликають певні сумніви, тому потребують уточнення, розвитку або додаткового обґрунтування й можуть слугувати підґрунтям для дискусії під час захисту дисертації.

1. Предметом дослідження є правовий статус місцевих загальних судів в Україні. На стор. 68 автором зазначено, що місцевий загальний суд одночасно є органом судової влади і юридичною особою, тобто має двояку правову природу. Разом із тим, автором не розглянуто правовий статус місцевих загальних судів як юридичних осіб публічного права, що вступають у цивільні та інші правовідносини.

2. Спірним є твердження автора про те, що положення Закону України «Про судоустрій і статус суддів» про утворення суду шляхом реорганізації суперечить загальним положенням про юридичну особу, визначеним Цивільним кодексом України, оскільки суди є юридичними особами публічного права, порядок створення і правовий статус яких не регулюється цивільним законодавством України (частина 3 статті 80 Цивільного кодексу України) (стор. 76).

3. Підрозділ 2.3 дисертації присвячено розкриттю особливостей організації принципів судоустрою в організації і діяльності місцевих загальних судів. Разом із тим, з числа судоустрійних принципів автор проаналізувала лише територіальність, спеціалізацію, інстанційність і ступінчастість. Інші принципи, зокрема такі важливі як єдність системи судів загальної юрисдикції, здійснення правосуддя виключно судами, а також самостійність судів залишено поза увагою автора.

4. У підрозділі 3.1 аналізуючи права суддів місцевих загальних судів автор в основному підсумовує пропозиції інших авторів, власних конкретних пропозицій щодо удосконалення прав суддів місцевих загальних судів не наводить (стор. 99-104).

5. На сторінках 114-115 дисертації автор зазначила, що на теперішній час голови місцевих загальних судів продовжують здійснювати організаційне

керівництво діяльністю суду, оскільки законодавець не позбавляв голову суду згаданого повноваження, а лише виключив його з тексту статті з метою усунення непорозумінь у його трактуванні. Думається, що це твердження носить полемічне забарвлення та автору слід навести додаткові аргументи для підтвердження своєї позиції.

Висловлені зауваження, переважно, зумовлені творчим змістом роботи і мають дискусійний характер, висвітлюють складність питань, що досліджуються і в сукупності не впливають на позитивну оцінку дисертації та не знижують її високого теоретичного та прикладного рівня.

ВИСНОВОК

Викладене вище дає достатні підстави вважати, що дисертація О.А. Калашник на тему «Правовий статус місцевих загальних судів в Україні» є кваліфікаційною науковою працею, у якій вирішено важливі для науки і практики питання організації і діяльності місцевих загальних судів.

Результати дослідження, що викладені у дисертації та авторефераті, відповідають вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а їх автор - Олена Анатоліївна Калашник - заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 - судоустрій; прокуратура та адвокатура.

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри правосуддя

Харківського національного університету

імені В. Н. Каразіна

доктор юридичних наук, професор

заслужений юрист України

М.В. Руденко

